

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityksestä laiksi poliisin hallinnosta

Eduskunta on 29 päivänä lokakuuta 1991 lähettänyt hallintovaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 155.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 25 päivänä lokakuuta 1991 valiokuntaan lähettämän ed. Haaviston lakialoitteen n:o 74 laeiksi poliisilain 4 ja 5 §:n sekä valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina poliisiylijohtaja Olli Urponen ja hallitusneuvos Teuvo Veijalainen sisäasiainministeriöstä, puheenjohtaja Kyösti Kerälä Suomen Rikospoliisiliitosta, puheenjohtaja Teuvo Ikonen Poliisitarkastajat ry:stä, sihteeri Hannu Pöllä Suomen Poliisien Liitosta edustaen samalla Liikkuvan poliisin yhdistystä, puheenjohtaja Mikko Paatero Suomen Nimismiesyhdistyksestä, nimismies Jouko Hemminki Espoon nimismiespiiristä, nimismies Pentti Viitanen Vaantan nimismiespiiristä, nimismies Markku Hiltunen Liperin nimismiespiiristä, Uudenmaan läänin poliisitarkastaja Jukka Riikonen, Vaasan läänin poliisitarkastaja Simo Sillanpää ja Helsingin poliisimestari, poliisikomentaja Paavo Koskela.

Hallituksen esitys

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen laiksi poliisin hallinnosta. Lailla korvattaisiin vuodelta 1966 olevan poliisilain organisaatiota käsittelevät säännökset.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää poliisin organisaatiota koskevat säännökset sekä yhteistoiminta-alueiden asema poliisihallinnossa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun tasavallan presidentti on vahvistanut eduskunnan hyväksymän lain.

Valiokunnan kannanotot

1. Yleistä

Poliisin tehtävänä on poliisilain (84/66) 1 §:n mukaan laillisen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen suojaaminen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Poliisi toimii rikosten ennaltaehkäisemiseksi, tutkii tehdyt rikokset ja edistää liikenneturvallisuutta. Tämän lisäksi poliisi suorittaa muussa lainsäädännössä sille säädettyjä tehtäviä.

Poliisilla on keskeinen asema pyrittäessä valtion sisäisen turvallisuuden säilyttämiseen sekä sitä vaarantavien uhkien selvittämiseen ja estämiseen. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyminen yhteiskunnassa kaikissa olosuhteissa on eräs perusedellytys yhteiskunnan ja sen jäsenten toiminnoille.

Poliisitoiminnan tavoitteiden saavuttaminen ja tehtävien asianmukainen hoitaminen edellyttää poliisin organisaation, tehtävien ja toimivallan täsmällistä määrittelyä jokaisella organisaatiotasolla ja toiminta-alueella. Lakiehdotuksessa ehdotetaan poliisin organisaatiota koskevat säännökset erotettavaksi poliisin toimivaltuuksia koskevista poliisilain säännöksistä säätämällä erillinen laki poliisin hallinnosta sekä sen nojalla asetus poliisin hallinnosta ja asetus poliisikoulutuksesta. Valiokunta toteaa, että poliisin kolmiportaiseen organisaatorakenteeseen ei ehdoteta muutoksia. Poliisissa olisi edelleenkin poliisin ylijohto, lääninjohto ja paikallispoliisi. Sen lisäksi valtakunnallisia yksiköjä olisivat keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, liikkuva poliisi, poliisiopisto, poliisikoulu, poliisikoiralaitos ja poliisivarikko.

Lakiehdotuksen perustelujen mukaan eri yksiköiden tehtäväaluetta ehdotetaan täsmennettäväksi sekä yhteistoimintajärjestelyjä selkeytettäväksi uudella lailla. Valiokunta toteaa, että keskeisin muutos nykyisiin poliisin hallintoa koske-

viin säännöksiin liittyy yhteistoiminta-alueiden johtosuhteita ja yhteistoiminnan eräitä toimivaltakysymyksiä koskevien epäselvyyksien korjaamiseen. Nämä korjaukset olisi aivan hyvin voitu tehdä nykyiseen poliisilakiin ja ratkaista ensin poliisin toimivaltaa koskevat uudistamistarpeet sekä vasta tämän jälkeen ryhtyä, toimivaltakysymysten tultua ratkaistuksi, tarkastelemaan poliisinhallintoa.

Edellisessä kappaleessa sanottu liittyy meneillään olevaan valtion paikallishallinnon kehittämistä koskevaan uudistukseen. Eduskunnan käsiteltävänä on samanaikaisesti tämän lakiehdotuksen kanssa hallituksen esitys n:o 154 laiksi valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista. Mainitun lakiehdotuksen tarkoituksena on parantaa valtion paikallishallinnon toimintaedellytyksiä luomalla perusteet sen nykyistä yhtenäisemmälle ja palvelukykyä parantavalle järjestämiselle. Uudelleenjärjestely ei koskisi vain poliisin tehtäviä paikallistasolla, vaan myös ulosotto- ja syyttäjätöiden ja yleishallinnon tehtäviä, minkä lisäksi lakiehdotus mahdollistaisi myös muiden tehtävien ottamisen myöhemmin mukaan. Pääsääntöisesti mainittuja tehtäväryhmiä hoitaisi paikallishallintoa koskevan lakiehdotuksen mukaan kihlakunnanvirasto. Valiokunta katsoo, että valtion paikallishallinnon organisaation, myös poliisin osalta, tulee perustua vastaisuudessa paikallishallintolakiin, jonka mukainen järjestelmä on tarkoitettu olemaan toiminnassa koko maassa viimeistään vuoden 1997 alussa. On selvää, että poliisihallintolain tarkoittama poliisipiirijaotus ei voi olla erilainen kuin paikallishallintolain tarkoittama kihlakuntajaotus. *Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että poliisihallintolain uusilla yhteistoimintaa ja poliisipiirijaotusta koskevilla säännöksillä ei tosiasiallisesti vaikuteta kihlakuntajaon muodostumiseen, vaan kihlakuntajaon tulee toteutua paikallishallintolain mukaisesti.* Poliisihallintolakia ei tule käyttää siirtymävaiheessa ilman pakottavaa syytä poliisipiirien yhdistämiseen.

2. Pykäläkohtaiset kannanotot

3 § *Neuvottelukunnat.* Lakiehdotuksen 3 § koskee poliisin apuna toimivia poliisihallinnon neuvottelukuntia. Tarkemmat säännökset annettaisiin uudessa poliisin hallintoa koskevassa asetuksessa. Valiokunta korostaa neuvottelukuntien merkitystä ja pitää niitä koskevia sää-

nösehdotuksia, asetusaluos luonnos mukaan lukien, asianmukaisina. Ehdotetut säännökset mahdollistavat neuvottelukuntien monipuolisen työskentelyn poliisitoiminnan kehittämiseksi. Sisäasiainministeriön apuna toimiva poliisiasian neuvottelukunta onkin toiminut varsin hyvin. Erityisesti poliisipiirien neuvottelukuntien kohdalla suurin ongelma on ollut tähän saakka määrärahojen niukkuus. Toiminta on jäänyt luonnostaan varsin vaatimattomaksi, elleivät määrärahat ole riittäneet edes yhden kokouksen järjestämiseen vuodessa. Mikäli poliisihallinnon neuvottelukuntien määrärahat ovat liian alhaiset, jää neuvottelukuntajärjestelmä käytännössä merkityksettömäksi.

6 § *Paikallispoliisi.* Lakiehdotuksen 6 § koskee paikallispoliisin piirijaotusta. Ehdotetun 6 §:n 2 momentin mukaan poliisipiirijaotuksesta päättää valtioneuvosto lääninhallituksen annettua lausuntonsa. Piirijaotuksen järjestämisessä ei ole kysymys pelkästään poliisin sisäisestä asiasta, vaan asialla on huomattavaa merkitystä muun muassa kuntien ja kansalaisten kannalta. Hallinnollisilla ratkaisulla on usein vaikutusta laajemminkin paikallistasoon muun hallinnon kannalta. Keskeinen kysymys on myös palveluiden riittävän ja tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa. Poliisipiirijaotusta muutettaessa on siten välttämätöntä kuulla myös asianomaisia kuntia. Kuntien kuuleminen on lääninhallitukselle kuuluva tehtävä. Valiokunta ehdottaa 6 §:n täsmentämistä tältä osin.

Mitä muutoin tulee ehdotettuun 6 §:ään valiokunta viittaa edellä lausumaansa koskien poliisihallintolain ja paikallishallintolain soveltamisen keskinäistä suhdetta.

8 § *Poliisipiirien yhteistoiminta.* Lakiehdotuksen 8 § koskee poliisipiirien yhteistoimintaa. Säännöstä on sovellettava yhdessä ehdotetun 1 §:n kanssa, missä lausutaan julki se perusajatus, että yhteistoiminta-alueet voidaan muodostaa vain tarkoituksenmukaista yhteistoimintaa varten. Ehdotettu 8 §:n 1 momentti sisältää pääsäännön, jonka mukaan lääninhallitus päättää yhteistoiminta-alueen muodostamisesta asianomaisia kuntia kuultuaan sekä yhteistoiminnassa hoidettavista tehtävistä, yhteistoiminta-alueen johtajasta ja muista johtosuhteista yhteistoiminta-alueella.

8 §:n 2 momentissa ehdotetaan säänneltäväksi tilanteesta, missä yhteistoiminta-alue käsittää Helsingin poliisilaitoksen tai eri lääneihin kuuluva poliisipiirejä.

Varkauden kaupunki lähialueineen muodostaa nykyisin yhteistoiminta-alueen, joka käsittää eri lääneihin kuuluvia poliisipiirejä. Käytännössä yhteistoiminta on toiminut hyvin ja sen tulisi voida jatkua vastaisuudessaakin.

Siltä osin kuin on kysymys yhteistoiminta-alueesta, johon kuuluu Helsingin poliisilaitos, hallituksen esityksessä ehdotetaan muutosta voimassa oleviin säännöksiin. Lakiehdotuksen mukaan yhteistoiminta-alueen muodostamisesta ja yhteistoimintaan liittyvistä seikoista päättäisi tässä tapauksessa sisäasiainministeriö. Nykyisin päätösvalta yhteistoiminta-alueen muodostamisesta kuuluu Uudenmaan lääninhallitukselle siinäkin tapauksessa, että alueeseen kuuluu Helsingin poliisilaitos. Valiokunta katsoo, että ei ole esitetty riittäviä perusteita ehdotetulle muutokselle, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa 8 §:n 2 momentin muuttamista nykyistä säännöstä vastaavaksi tältä osin.

Myös valiokunnan ehdottaman 8 §:n 2 momentin osalta on välttämätöntä, että mahdollista pääkaupunkiseudun yhteistoimintaa järjestettäessä Espoon ja Vantaan nimismiespiirien poliisitöiminnällinen itsenäisyys säilytetään ja turvataan vastaisuudessaakin. Pääkaupunkiseudun turvallisuuspalveluista voidaan huolehtia kehittämällä yhteistoimintamuotoja ilman alistustoimenpiteitä mainittuja nimismiespiirien itsenäisen toimintavastuu säilyttäen. Edellä lausuttu ei tarkoita, etteikö yhteistoimintaa tarvita pääkaupunkiseudun poliisipiirien kesken tietyillä osaluilla. Yhteistoimintahan on jo nykyisin suhteellisen laajaa ja monipuolista.

Mahdollisen yhteistoiminta-alueen muodostamisen perusteena Espoon ja Vantaan nimismiespiirien kohdalla ei ole poliisin perusvalmiuden puuttuminen, vaan kasvaneisiin asukasluokkiin ja lisääntyneisiin tehtävämääriin nähden aivan liian pienet henkilöstövoimavarat. Tämä seikka ilmenee myös sisäasiainministeriön edustajan kirjallisesta asiantuntijalauseunnosta.

Pääkaupunkiseudun poliisipiirien yhteistoiminnan järjestäminen muutoinkin on ongelmallista. Espoon ja Vantaan nimismiespiirit on nykyään määrätty lääninhallituksen toimesta antavaan yhteistoimintaan perustamalla niihin Länsi- ja Itä-Uudenmaan alueelliset tutkintatoimistot. Ohjaussuhteet tulisivat hyvin ongelmalliseksi osin sisäasiainministeriön ja osin lääninhallituksen alaisuudessa.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan erityisesti Espoon ja Vantaan nimismiespiirien

kasvaneista asukasmääristä ja lisääntyneistä tehtävistä johtuvan resurssivajauksen kompensoimisesta.

Valiokunta katsoo viitaten lakiehdotuksen 8 §:n 1 momentin sanamuotoon ja valiokunnan edellä 6 §:n kohdalla ehdottamaan muutokseen, että myös 8 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on asianomaisia kuntia kuultava. Valiokunta ehdottaa 8 §:n 2 momentin täsmentämistä tältäkin osin.

Edellä olevan lisäksi valiokunta ehdottaa tehtäväksi 8 §:n 2 momenttiin kaksi teknistä muutosta. Lakitekstistä ehdotetaan poistettavaksi ylimääräinen ”ja” -sana sekä sanan ”tehtävistä” korvaamista ilmaisulla ”asioista”.

9 § Keskusrikospoliisi. Lakiehdotuksen keskusrikospoliisia koskevan 9 §:n perustelujen osalta valiokunta ehdottaa täsmennystä. Koska paikallispoliisilla ei ole kaikissa tilanteissa tarvittavia voimavaroja ja tutkintavalmiutta, on välttämätöntä, että paikallispoliisi voi saada keskusrikospoliisilta tutkinta- ja asiantuntija-apua. Tutkintavastuuseen ja tutkintavoimavaroihin liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi on tarpeen säätää poliisin lääninjohdolle oikeus yksittäistapauksessa määrätä tutkinnan järjestämisestä ja siihen liittyvien voimavarojen käyttämisestä. Valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen perustelua on syytä täydentää 9 §:n 3 momentin osalta siten, että lääninjohdolla on oikeus yksittäistapauksissa määrätä tutkinnan järjestämisestä ja siihen liittyvien voimavarojen käyttämisestä ”neuvoteltuaan keskusrikospoliisin kanssa”. Ruotsinkielisessä lakiehdotuksessa on sanottu seikka otettu huomioon.

16 § Tarkemmat säännökset ja määräykset. Lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentin mukaan asetuksella voidaan säätää, että Helsingin poliisilaitos on määrättyissä asioissa suoraan sisäasiainministeriön alainen. Perustelujen ja asetusluonnoksen mukaan näin on tarkoitus menetellä.

Lakiehdotuksessa ei perustella Helsingin poliisilaitoksen linjaorganisaatiosta poikkeavaa ohjaussuhdetta. Asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä on esitetty perusteltuja kannanottoja sekä Helsingin poliisilaitoksen erityisaseman puolesta että sitä vastaan. Valiokunta on muun ohella pohtinut mahdollisuutta hoitaa pääkaupunkiasemasta ja muista seikoista johtuvien erityistehtävien hoitamista osin poliisin valtakunnallisten yksikköjen avulla siten, että ei olisi tarvetta poiketa miltään osin normaalista linjaorganisaatiosta.

Valiokunta on lopulta päätnyt siihen, ett Helsingin poliisilaitoksella on sellaisia erityistehtäviä, erityisesti pääkaupunkiasemasta johtuen, jotka puoltavat hallituksen esityksessä ehdotetun menettelyn hyväksymistä. Monissa erityistehtävissä onnistuminen vaatii poliisilta johtamisjärjestelmää, joka on riittävän nopea ja joustava erilaisissa nopeastikin muuttuvissa tilanteissa. Toisaalta poliisin valtakunnallisilla yksiköillä ei ole myöskään käytettävissä riittäviä voimavaroja kyseisten erityistehtävien hoitamiseen.

Voimassa olevan poliisiasetuksen 6 §:n mukaan poliisin lääninjohdon tehtävänä on huolehtia läänissä poliisin toiminnallisesta johtamisesta. Kuitenkin Helsingin poliisilaitos hoitaa suoraan sisäasiainministeriön alaisena toiminnan ja talouden suunnittelun, määrärahojen käytön valvonnan sekä henkilöstö- ja koulutusasiat. Poliisitoiminnan johtovastuun järjestäminen sekä toiminnan johtaminen erityistilanteissa ovat myös asioita, jotka laitos hoitaa suoraan sisäasiainministeriön alaisena. Sisäasiainministeriö voi erikseen määrätä kyseisen poliisilaitoksen hoidettavaksi myös muita poliisin tehtäviä.

Hallituksen esityksen liitteenä olevan poliisin hallintoa koskevan asetusluonnoksen 7 §:n mukaan Helsingin poliisilaitos hoitaisi suoraan sisäasiainministeriön alaisena sisäasiainministeriön sen hoidettavaksi määräämät tehtävät sekä tehtävät, jotka koskeva poliisilaitoksen toiminnan ja talouden suunnittelua, poliisilaitoksen henkilöstöä ja henkilöstön koulutusta sekä poliisitoiminnan ja johtovastuun järjestämistä. Valiokunnan käsityksen mukaan tarkoitus on ollut säilyttää Helsingin poliisilaitoksen asema entisellään, vaikka asetusluonnoksen sanamuoto poikkeaaakin hieman voimassa olevasta asetuksesta.

Valiokunta katsoo, että poliisitoiminnan johtamisen Uudenmaan läänin alueella tulisi olla pääsääntöisesti myös Helsingin poliisilaitoksen osalta lääninjohdolle kuuluva tehtävä. Mainittu poliisilaitos olisi myös lääninhallituksen alainen

virasto. Helsingin poliisilaitos hoitaisi kuitenkin sisäasiainministeriön alaisena toiminnan ja talouden suunnittelun, henkilöstöasiat ja henkilöstön koulutusta koskevat asiat. Lisäksi Helsingin poliisilaitoksen tehtävänä olisi poliisitoiminnan johtovastuun järjestäminen erityistilanteissa sekä muun muassa kansainvälisten vierailujen ja kokousten yhteydessä. Edelleen sisäasiainministeriö voisi suoraan tarpeellisilta osin määrätä Helsingin poliisilaitoksen hoitamaan mm. kansainvälisiin vierailuihin ja kokouksiin liittyviä järjestelyjä.

Valiokunta katsoo, että asetusluonnoksen 7 §:llä ei ole tarkoitus puuttua Helsingin poliisilaitoksen sisäisten johtosuhteiden järjestämiseen. Asetusluonnoksen 30 §:n mukaan poliisipiirillä tulee olla työjärjestys, jonka se itse vahvistaa. Työjärjestyksellä määriteltäisiin muun muassa poliisipiirien sisäinen organisaatio. Edellä olevan johdosta ja koska erityistilanteisiin sekä kansainvälisiin vierailuihin ja kokouksiin liittyvistä järjestelyistä voitaisiin määrätä erikseen, valiokunta katsoo, että on perusteltua vielä uudelleen arvioida asetusluonnoksen 7 §:n 3 kohdan tarpeellisuutta.

3. Muut kannanotot

Koska valiokunta on hyväksynyt lakiehdotuksen hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa lakialoitteeseen n:o 74 sisältyvien lakiehdotusten hylkäämistä.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja puoltaa sen hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutoksin ja kannanotoin.

Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki poliisin hallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Poliisin ylijohto ja lääninjohto

4 ja 5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Paikallishallinto

6 §

Paikallispoliisi

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Poliisipiirijaotuksesta päättää valtioneuvosto lääninhallituksen ja asianomaisten kuntien annettua lausuntonsa.

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 §

Poliisipiirien yhteistoiminta

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sisäasiainministeriö päättää asianomaista

lääninhallitusta ja asianomaisia kuntia kuultuaan yhteistoiminta-alueen muodostamisesta ja (poist.) muista 1 momentissa mainituista asioista silloin, kun yhteistoiminta-alue käsittää (poist.) eri lääneihin kuuluvia poliisipiirejä.

Valtakunnalliset yksiköt

9—4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Erinäiset säännökset

15—17 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteeseen n:o 74 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 9 päivänä tammikuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mattila, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Ene-

stam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Liikkanen, Markkula, Metsämäki, Näsi, Pulliainen, Saario, Ukkola, Urpilainen, Vehkaoja ja Vähänäkki.

Vastalause

Olen muilta kuin suojelupoliisia koskevilta osin valiokunnan mietinnön kannalla. Olen sitä mieltä, että suojelupoliisin tulisi jatkossa olla sekä sisäasiainministeriön että eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan valvonnan alainen. Lisäksi katson, että suojelupoliisin toimivallasta antaa kansalaisista ns. turvallisuuslausuntoja tulisi säätää laintasolla ja nyt esitettyä asetustekstiä tarkemmin rajauksin.

Aika ajoin on Suomessa käyty keskustelua siitä, kenen puolesta suojelupoliisi toimii. On jopa asetettu kyseenalaiseksi koko suojelupoliisin toiminnan oikeutus. Pitkälti näihin kriittisiin äänenpainoihin on antanut aiheita se, että suojelupoliisin toimet ovat demokraattiselle yhteis-

kunnalle poikkeuksellisesti jokseenkin kansanvaltaisen kontrollin ulottumattomissa.

Suojelupoliisin toimialaan liittyy ymmärrettävästi paljon tietoa, jota ei voida käsitellä julkisesti. Sama demokratian ja avoimuuden ongelma on tuttu myös ulkopoliitikassa. Ulkopoliitikan osalta on ratkaisuksi löytynyt eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan harjoittama kontrolli ja yhä enenevässä määrin myös sen harjoittama aloitteellinen ulkopoliitiikka. Valiokunta, jossa ovat edustettuina lähes kaikki poliittiset ryhmät, mutta jonka kokouksissa käsitellyt asiat pysyvät tarvittaessa salassa, on osoittautunut toimivaksi kompromissiksi valtion turvallisuus- ja demokraattisuusintressien törmäämisissä. Yhä enem-

män on esitetty vaateita ulkoasiainvaliokunnan roolin kasvattamisesta nykyistään tärkeämmäksi.

Nyt hallitus esittää, että poliisilain mukaan suojelupoliisin tehtävänä olisi torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Tämä toimiala — jota tulisi tulkita suppeasti — liittyy pitkälti Suomea ulkopuolelta uhkaaviin tekijöihin ja näin ollen se sopii mitä parhaiten juuri ulkoasiainvaliokunnan toimialaan. Mitä taas tulee mahdollisiin maan sisäisiin uhkiin, niin demokratia suorastaan edellyttää, että sitä, mitä näinä uhkina pidetään, arvioi mahdollisimman demokraattisesti edustava joukko päättäjiä.

Viime aikoina on julkisuudessa käyty keskustelua suojelupoliisin kasvaneesta lausunnonantosta koskien yksityisten kansalaisten taustoja. Suojelupoliisi ilmoitti, että viime vuonna siltä pyydettiin ns. turvallisuuslausuntoja lähes 4 000, joista noin 1 000 lausunnossa oli pyytäjänä yksityinen yhteisö. Henkilö, josta lausunto annetaan, ei ole oikeutettu saamaan tietoa sen koommin lausunnonantosta kuin sen sisällöstäkään.

Hallituksen esityksessä on säännökset tästä lausuntokäytännöstä jätetty asetukseen ennalleen. Mielestäni tämä nykyinen lausuntokäytäntö on omiaan herättämään epäilyjä siitä, että menettely ei ole yhdenmukainen yksityisyyden eikä tietosuojan modernien periaatteiden kanssa. Tämä lausunnonanto perustuu nykyisin poliisi-

asetuksen epämääräiseen mainintaan suojelupoliisin velvollisuudesta antaa viranomaisille ja yhteisöille sellaisia ohjeita, neuvoja ja tietoja, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siihen kohdistuvien loukkausten ehkäisemiseksi.

Mielestäni henkilöistä annettavista lausunnoista tulee säätää lain tasolla siten, että ne tehtävät, joihin hakijoista lausunto voidaan antaa, on rajattu ministeriöiden virkamiehiin, suoranaisiin valtion turvallisuuteen liittyviin virkoihin sekä sellaisiin yksityisten yhteisöjen johdotehtäviin, joihin liittyy merkittäviä kansallisia, taloudellisia tai turvallisuuteen liittyviä riskejä. Näistä erityisesti mainittakoon uhka huipputeknologian teollisuusvakoilusta.

Lisäksi henkilöllä, jota lausunto koskee, tulee olla oikeus saada nähtäväkseen suojelupoliisin antama lausunto sekä tieto siitä, että hänestä on pyydetty ko. lausunto. Nykyinen salaisuuden verho ei ole perusteltavissa.

Tämän lakialoitteen hyväksymisen ohella tulisi suojelupoliisin toimintaa ja valvontaa koskevat asetukset saattaa nykyistä selkeämmin suojelupoliisin tointa ohjaaviksi ja demokraattista kontrollia edistäviksi. Lisäksi tulisi valtiopäiväjärjestystä muuttaa siten kuin edustaja Haaviston lakialoitteessa n:o 74 esitetään.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki poliisin hallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Poliisihallinto

Sisäasiainministeriö johtaa poliisitoimintaa koko maassa. *Suojelupoliisin toimintaa johtaa tämän lisäksi eduskunnan ulkoasiainvaliokunta.* Sisäasiainministeriön alainen poliisin aluehallintoviranomainen on lääninhallitus.

(2—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

2 ja 3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Poliisin ylijohdo ja lääninjohdo

4 §

Poliisin ylijohdo

Poliisin ylijohdona on sisäasiainministeriön poliisiosasto *niiltä osin kuin poliisitoimen johto tämän lain 1 §:n mukaisesti kuuluu sisäasiainministeriölle.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Paikallishallinto

6—8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Valtakunnalliset yksiköt

9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

10 §

Suojelupoliisi

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Suojelupoliisi voi antaa lausuntoja yksittäisten henkilöiden taustoista koskien heidän soveltuvuuttaan tiettyyn virkaan tai toimeen ainoastaan silloin, kun on kyse ministeriöiden tai suoraan valtion turvallisuuteen liittyvien viranomaisten vairois-

ta tai sellaisten yhteisöjen johtotehtävistä, joihin liittyy merkittäviä kansallisia, taloudellisia tai turvallisuuteen liittyviä riskejä. Lausunnonannosta on ilmoitettava kirjallisesti sille, jota lausunto koskee, ja tällä on oikeus saada lausunto nähtäväkseen. (Uusi 2 mom.)

Sisäasiainministeriö ja eduskunnan ulkoasiainvaliokunta määräävät tarkemmin ne asiaryhmät, jotka kuuluvat suojelupoliisin tutkittaviksi. (valiokunnan mietinnön 2 mom.)

11—14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Erinäiset säännökset

15—17 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 9 päivänä tammikuuta 1992

Erkki Pulliainen

